

Dopisi.

Na Dunaji 21. jan. B. — Kar svet stoji, ni bilo še morebiti toliko vprašanj, odprtih in zapertih, na dnevu, kolikor jih je dan današnji. Daje jih unanja politika, daje jih domača. Podoba je pa, kakor bi vse iz enega kota, iz enega kraja izvirale, in občno znana skrivnost je, da tisti premogočni mož v Parizu, francozki cesar namreč, veliki zvonec nosi, da se po njem suče velika politika in da po njem tako rekoč pride in mine „dan jasni, dan oblačni“. On dela vreme v politični pratiki. Kaj so kraljestva, kaj ljudstva proti njemu! Dozdaj so ravnali in delali po pravicah s časom in po pogodbah utemeljenih; saj v obče so bile spoštovane in neprevergljive; — zdaj pa bo ali je že mesto posedel silni „fait accompli“, „kar je, tje“, ali kakor on pravi: „dogodbe imajo neizprosljivo logiko“. Podoba je v vsem in povsod, kakor da bi imelo to pravilo obveljati, kakor da bi mogle vse večje zadeve in zastavice po tem rešene biti. Al — večkrat pride še mogočnisi nad mogočnega in ga podere, in mahoma v nič dene z vsemi njegovimi resničnimi in dozdevnimi prizadetji. To je že večkrat bilo in bo morebiti še! — Unkrat je bila v nekem dunajskem listu verstica brati: „Nevednost je kriva največ zmot“. To pač lahko vsak povsod poterdi. Ni je res večji napake današnje dni kot je nevednost, bodi si krivična ali ne, svojevoločna (hudobna) ali ne — dandanašnje — pravim, ker je toliko šol, toliko pomočkov, toliko omike in izobraženosti med ljudstvom! Pa je vendar-le res. Tu pa pokažem samo na naše notranje avstrijske zadeve. Glasi se domá in po vsem svetu dobrota novih postav, njih neobhodna potreba za zdanji čas in posebno za prenovljenje in okrepljenje naše avstrijske države — al pa mislite, da je tistim, ki zvonec nosijo v novinarstvu in vseh mogočih liberalnih formah, kaj veliko na tem ležeče? Še vedno moramo vediti, da oni slabo ali prav za prav nič ne razumejo naših državnih reči, da vedno eno in tisto godejo, ki je v gotovo škodo državi, zato ker se nočejo tistega poprijeti, kar nam postava zaterjuje in na vse strani speljano želi. Tolikanj bolj so posamesni glasovi, kakor upijočega v puščavi, premisljiva vredni, vredni, da bi jih tisti, katerim je izročeno kolikor toliko vladarstvo, premišljevali in pretehtovali noč in dan, kakor je treba. Vsi bravci poznajo izverstne spise v „Novicah“, da ni mogoče skorej boljih najti! — od teh tedaj ne bom govoril, ampak le želim, da bi se vse dobro premislilo in potem tudi v djanji izpeljevalo. Čemu se je vendar treba pravične reči bati; vsaj ni strašilo! Historično-politični list v Monakovem, izverstni časnik, da mu ga ni koj para, odkritoserčno večkrat o naših zadevah govori, kakor mislijo in govore vsi pošteni Slovenci. Govori pa za našo narodno reč, za naše svete historične pravice, — govori vedno in kliče na pomoč, da bi se v tem smislu ustanovilo novo državljansko truplo, ker v drugem ga ni več mogoče, — govori, da to bi ne bilo pravično in le državi v škodo, ako bi nemški element tako kakor dozdej vse po svojem ustrojiti si prizadeval in preziral, kar mnogim drugim avstrijskim narodom gré po pravici. Naj vendar Avstrija tam svoje sreče ne išče, kjer je najti ni, je nikoli najdla ni, in je tudi nikdar najdla ne bo. — Te dni so tudi časniki mnogo govorili zoper to, da bi se ministerstvu nauka ne smelo pretergovati še dozdej pičlih prihodkov. Gré pa glas, da ima jenjati več vseučilišč in drugih šol, kakor graško vseučilišče, orientalska akademija itd., da bi si tudi v tem krogu država kaj prihranila. Vse pa pravi, da ne, ker ima to ministerstvo v primeri najmanj stroškov, 4 do 5 milijonov na leto, kar je gotovo malo proti toliki množici in današnjim potrebam. Al smešno se mi pa vendar zdí, da večina s tem namenom za graško vseučilišče plédira, da bi ostalo „Culturstätte deutscher Wissenschaft im Süden!“

V Gradcu 19. jan. dr. R. — Raznesla se je po

nemških časnikih govorica, da se namerava odpraviti tukajšno vseučilišče. Ta visoka šola je ustanovljena, kakor kažejo ustanovne pisma za notranjo-avstrijske dežele, to je, za štajersko, kranjsko in koroško. Po ustanovilih je toraj vse eno, v kateri izmed teh treh dežel se nahaja vseučilišče. Visoka vlada gotovo ne namerava odpraviti edinega vseučilišča od Kotora do Dunaja, ampak voditi jo mora neka našim nemškim soderžavljanom nerazumljiva misel, da graško vseučilišče ne zadostuje potrebam sedanjih novih časov. In to tudi, akoravno na njem učijo nekteri res izverstni učitelji, radi podpisemo mi izlastne skušnje. Ako se nekteri izmed nas ne bi bili prostovoljno učili za raznojezično Avstrijo potrebnih znanost polastnem serčnem nagonu, bi tudi mi ostali revni tujci v domači deželi, kakor se godi večini naših verstnikov. Visoka vlada je toraj spoznala, da tukajšno vseučilišče ne odgovarja potrebam sedanjosti in da jim zadostiti ne more, in ravno to nezavedeno čuvstvo je zbudilo občni strah. Tretjina pravdoslovcov je iz štajarske kronovine in med temi gotovo zopet tretjina Slovincov; ostali prihajajo sem iz drugih jugoslovanskih dežel. Toraj je že razum kazal, kar je visoka vlada deloma tudi bila pred nekimi leti velela, da se ima več predmetov, na priliko državljanski in kazenski zakonik, potem red civilne in kazenske pravde in več drugih razlagati v slovenskem jeziku, ker sicer država ne dobiva potrebno izurjenih uradnikov, narod ne zanesljivih pravdosrednikov in notarjev. — Temu dosedanje vseučilišče nije zadostilo; razlaganje nekterih teh predmetov je že iz začetka zlo hiralo in še sam učenec sem že prerokoval skorajni pogin te poskušnje. Ako je vladi mar za to, da ji narod zaupa, bode ukazala, da nobeden uradnik, pravdosrednik in notar ne dobí službe na Slovenskem, ki ni saj gori omenjenih predmetov se naučil v slovenskem jeziku in razun tega v ostri očitni preskušnji (ne pa s kupljeno svedočbo) dokazal, da zná popolnoma govoriti in pisati slovenski jezik in toraj tudi v njem opravljati uradne opravila. Da je pa to le na slovenski zemlji mogoče, se menda nihče ne bo tajiti prederznil. To je brez dvojbe vodilo, ki je izcimilo vedoma ali nevedoma govoro o odpravi tukajšnjega vseučilišča, ker se ne more pričakovati, da bi razsvitljena vlada odpravila edino vseučilišče v prostranih južnih pokrajinah le zato, da se prihrani samo kakih 15 do 20 tisoč forintov, ker je samo večidel z ustanovami preskerbljeno. Po ustanovilih je tedaj to vseučilišče namenjeno za notranjo-avstrijske dežele in djanska potreba mu je drugo pot pokazala kot v — Frankobrod; toraj v belo Ljubljano z njim, in zvesti narod bode hvaležen vladi za jugoslovansko vseučilišče še z večjo udanostjo. Če bi kateri Nemci utegnili zametovati našo družbo, nimajo po železnici deleč do Dunaja ali po osi do Inšpruka.

V Zagrebu 27. jan. A. K-s. „Narodne novine“ imajo letos celo plast sostavkov, da jim je skoro nemogoče, vsem pisateljem in dopisnikom ugadjati. Število naročnikov tudi raste od dne do dne, ker niso več „puste“, ampak skoz in skoz zanimive. Ni dneva, da bi ne prinesle kakošne vesele novice za domoljuba, iz tega ali unega kraja. En list donese radosten odziv gospej Prašnički v zadevah izdavanja ljudskih bukev; drugi naznanja kakošno novo knjigo; tretji pové kaj o Kočičevi stoletnici; šterti o „narodni čitaonici“; peti o horvatskem izgrokazu v Karlovcu ali Varaždinu itd. vsak dan kaj novega. 18. list je prinesel odziv gospej Prašnički iz Djakova, iz kterege le nekatere besede posnamemo, ki so jih izrekli prečastiti škof J. Strossmayer: „Ja sam pripravan u to ime dati odmah 2000 for., a opet ću od godine do godine dodavati, što se bude moglo“. Razun tega pri našajo neprestano v feuilletonu večje sostavke raznega zapopadka. Sedaj je na versti zdrava in vedra kritika o

„Ruslanu i Ljudmili“ od A. T., za tem bode prišel zopet nek prevod od gosp. Dimitrovića, prevoditelja „Ruslana i Ljudmile“; po tem obširen spis „Slovenci“ od gospoda F. Kočevarja itd. Iz vsega tega se vidi, da je počelo posledne mesce marljivega vrednika dosti dopisnikov podpirati; saj drugače bi že letos ne hotel nihče več kupovati in čitati „Nor. nov.“, ker so že bile čisto opešale. — Mladi Serbljin g. Emil Čakra v Novem Sadu bo izdaval mesečni časopis pod imenom „Slovenka“. Namenjen bo poglavito ženskemu spolu, in ne bo izključljivo serbski, ampak obče slovanski, ki bo donášal spise v vseh jugoslovanskih narečjih, toraj tudi v slovenskem. Vem, da je poslal gosp. Čakra povabilo tudi čast. vredništvu „Novic“, ki bo gotovo kaj več povedalo o tem verlo zanimivem časopisu, ki bo prinašal razun mičnih spisov raznega zapopadka tudi od časa do časa kakošno podobo v jeklo vrezano ali pa kakošno pesem z napevom. Želimo srečen uspeh mlademu vredniku „Slovenke“. — V 3. listu letošnjih „Novic“ sem pisal, da bo „Napredak“ svojim naročnikom brezplačno donášal prevod didaktike Komenskega, kakor „Novice“ donášajo „Občno povestnico“; popravljam danas svojo zmoto, ter povem, da bode gospod prevoditelj Andrija Pakšec le en oddelek podal „Napredku“ za natis, celo delo bo pa prišlo samostojno na svitlo. — Danas v jutro smo našli v tukajšni c. kr. akademii in c. kr. višji gimnazii skoro vse šipe na južni strani pobite, v šolskih sobah pa dosti kamenja, ki je prišlo ponoči skozi zaperte okna. Cesarski orel nad vratami je bil oskrunjen in precej velik kamen pred vrata zaljen. Šolsko poslopje ima blizo 20 okinj na južno šetališče, in vsako je manj ali več pobito, nektero pa čisto razlupano. Tudi v drugem nadstropji, kjer so pravoslovne šole, je tam pa tam kaj pobitega; največ so vendar latinske šole terpele. Vzrok tega razujzdanega početja še ni za gotovo znan.

Gorica 24. jan. V . . . . ski. — „Za molčanje ni prasha“ — si pred ko ne naši goriški Slovenci mislijo; saj bi nas drugači „Novice“ bolj pogostoma s kakim dopisom iz našega kraja razveselile. „Nimate takih, ki bi pisati znali“, mi bo morda kdo govoril. Motiš se, dragi moj, ki to misliš; majhna naša Gorica ima može, s kterimi se smemo Slovenci ponašati; al žalibog! oni molčijo, ker si ne upajo z besedo na dan. Kaj se bojite; več ni ovér, ktere so nekdej napredek slovenščine zadrževale. Presvitli Cesar so dali brez razločka, kar vsakemu narodu zastran jezika gré; mi pa moramo paziti, da se ta postava pravično izpolnuje. Kaj se je pa že v Gorici zgodilo? kaj se bo določilo, da nam ukaz 8. avgusta v prid bo? Normalne naše šole in gimnazije so zemlja, v ktero se mora seme sejati, da bo slovenščina vesel plod donesla. — „Kaj! hočete li na goriški gimnazii slovenščino povzdigniti? — bodo zakričali naši nasprotniki — v Gorici hočemo laško imeti“. Čujte, kaj piše nekdo v 273. listu časnika „Diavoletto“: „I più vitali nostri bisogni . . . . l' introduzione della lingua italiana, qual lingua d' insegnamento nelle scuole popolari e nel gimnasio“. Polagoma, dragi moj; jaz tebi nočem krivice, pa daj mi tudi ti, kar meni gré. Kdor je omenjene besede v „Diavoletto“ čital, pa naše Gorice ne pozná, bi mislil, da smo tukaj sami Lah. Da je na krivi poti, mu je lahko dokazati; naj pogleda programe gimnazije pretečenih treh let. V letu 1857 je bilo 120 Slovincov, 120 Neslovincov; v letu 1858 Slovincov 138, Neslovincov 110; v letu 1859 Slovincov 162, Neslovincov 131; vse tri leta 420 Slovincov in 343 Neslovincov; Slovincov tedaj več ko polovica. Mladenci, ki se pripravljajo za duhovski stan, morajo znati dobro jezik, v kterem bodo mogli sebi izročene ovčice podučevati; vekši del naše škofije pa je slovensk; ergo —. Tudi deželni vradniki morajo dobro znati jezik ljudstva, s kterim imajo vsaki dan opraviti; kako bodo drugače svoje dolžnosti prav spolnovali. Pa tudi ni zadosti, da bi znal duhoven ali vradnik le poveršno go-

voriti; treba je, da zná tudi pisati, prav pisati. Kako pa pišejo naši mladenci, ki se na gimnazii izšolajo, slovenščino? — Horribile dictu! Če hočejo listek pravilno napisati, se morajo vsesti med „slovnico“ in „rečnik“; da pa nič dobrega ne izkujejo, si lahko misliš, še ložej pa prepričaš. Ptuje misli v materni obleki, ki se priležejo kakor zajcu boben, bi rekel prosti kmet. Kdo pa je tega kriv? Kdor se ne uči, ne zná; saj učen še ni nobeden z nebes padel. Ravno na goriški gimnazii se pa slovenščini grozno slabo godí. Nima posebno za to odločenega učenika. Iskreni nekteri gospodje, ki jo po moči podperajo, zadostiti ne zamorejo, ker morajo druge dolžnosti svojega stanú dopolnovati; tudi je za njo le malo časa odkazanega. Verh tega se pa še dosti slovenskih mladenčev (ne morem tega zamolčati, preživo me peče) brani svoj materni jezik se učiti! Čas je, zadnji čas, da se ti nadlogi pomaga. Kako pa? me bo kdo vprašal. Beri v „Novicah“ „Glase o cesarskem ukazu zastran učnega jezika v šolah“; — boljšega ti ne vem svetovati. Pravila, ktere nam tam iskreni g. T. nasvetuje, so za našo gimnazijo skorej skoz in skoz čisto pripravne. Pa tudi ti, slovenska mladež, izdrami se iz svojega spanja; spolni 4. zapoved Božjo in spoštuj svojo mater in svojega očeta ter poprimi se milega maternega jezika! Če bomo materni jezik dostojno spoštovali, nas bodo vsi pametni in pošteni Lah in Nemci v časti imeli. Le bedaki se nam bodo posmehovali; — če te pa bedak zasmehuje, bodi vesel, saj je to gotovo znamenje, da nisi njegove verste. Popustiti je treba tudi vse nepotrebno pričkanje in sovražno pikanje; saj vidimo njih hude nasledke. Sloga jači, nesloga tlači! — Kaj bo iz Vodnikovega spominka? Treba bi pač bilo, da bi se kaj gotovega določilo; vleče se ta stvar že predolgo. — Blíza se železna cesta itd.

bi pel neumerljivi naš Prešern, ko bi zdaj tukaj bil. Delajo neprenehoma; vidno raste most čez derečo Sočo, kteri bo tak, da malo lepših. Imamo zdaj prav lepo vreme, in kmali, če tako ostane, bojo zvončki zvonili k veselemu prihodu mile spomladi.

Z Ljubljane. Od sejma o sv. Pavlu nimamo kaj povedati, ker ga skoraj nič ni bilo; vreme, še bolj pa pomanjkanje denarja overa barantijo. Iz Notranjskega se piše „Triest. Zeit.“, „da ljudém že zdaj sredi zime žita za živež pomanjkuje, ker to, kar jim je slaba letina pridelka dala, je do semena večidel vse povžito; v dosti hišah pa so se že tudi semenskega žita lotili. Nadloge so tedaj velike. Ker je Notrajusko skor ravno tako revno kakor Istra in kvarnerski otoki, bi bilo pač želeti, da bi se sl. vlada z enako milostjo na naše kraje ozerla kakor na une, za ktere je dovaževanje pšenice, pšenične moke in rajža brez colnine do konca leta 1861 pripušeno.

Odperto pisemce gosp. fajm. J. J.

Ravno ko so imele „Novice“ v natis iti, smo prejeli pisemce Vaše, v kterem prosite sveta in pomoči zavoljo grozne svinjske bolezni, ki razsaja v Dobovcu, Svibnji, Št. Jurji in več družih krajih. Le ob kratkem moremo tedaj odgovoriti. Bolezen je dobro znana kuga, ki se pereči ogenj, šenj itd. imenuje in spada v versto tiste najhuje živinske bolezni, ki se mu vrančni prisad (Miltzbrand) pravi. Ko blisk umori živino, ki je pripravljena za to bolezen. Vzroki so neznani; neka posebna kužnina je v zraku; dalje je pa bolezen nalezljiva in če se ne očedi ali ne pokončá do malega vse, kar je z bolno živino v dotiki bilo, se razširja bolezen čedalje bolj. To je tedaj perva. Zdravila so: pinjeno mleko, siratka in druge kiselkaste pijače naj se dajejo še na vides zdravi živini; čeden, suh, ne presoparen naj je svinjak; v začetku bolezni naj se dá v štupo zmlete čmerike, kolikor je običi na koncu noža, da živinče kozlja; na ušesih in repu naj se mu puša; po celem životu naj se umije z jesihom vsaki